

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 114/2022)

Palta on palveluyrityksiä edustava vaikuttajaorganisaatio. Edistämme palvelualojen kasvua ja kilpailukykyä vahvistamalla yritysten toimintaedellytyksiä sekä toimimme aktiivisena palveluiden puolestapuhujana. Edustamme noin 2000 palvelualoilla toimivaa jäsentämme ja olemme EK:n suurimpia jäsenliittoja.

Palvelualojen työnantajat Palta kiittää työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta asiantuntijalausuntoon HE 114/2022 asiassa.

Yleisiä huomioita

Suomen työikäisen väestön väheneminen aiheuttaa historiallisen haasteen huoltosuhteelle, työvoiman saatavuudelle ja talouden kestävyydelle. Paltan jäsenet ovat pitkään raportoineet työvoima- ja osaajapulasta, jotka ovat näkyvimmit seuraukset väestörakenteemme vinoumasta. Ratkaisuksi tarvitsemme mm. työhön johtavan maahanmuuton kehittämistä, oleskelulupaprosessien sujuvuuden ja ennakoitavuuden lisäämistä sekä hallinnon päällekkäisten toimintojen karsimista automaation ja digitalisaation keinoin. Nopea, helposti saavutettava sekä luotettava oleskelulupaprosessi on Suomelle ja kansainvälisiä rekrytointeja tekeville työnantajille tunnistettu vetovoimatekijä osaajakilpailussa.

HE 114/2022 esityksen tarkoituksena on edistää työperusteisten oleskelulupien sujuvaa käsittelyä ja siten tukea osaltaan Suomen tavoitteita lisätä työperusteista maahanmuuttoa. Palta pitää esityksen lakimuutoksia pääasiassa kannatettavina ja kiittää esityksen valmistelijaa hyvästä sidosryhmäyhteistyöstä ja elinkeinoelämän tarpeiden kuuntelemisesta jo valmisteluvaiheessa.

Etäkuuleminen ja ulkoiset palvelutarjoajat lisäävät sujuvuutta – saatavuusharkinnasta tulisi luopua

Selkeä ja tunnistettu oleskelulupaprosessin hidaste on suurlähetystöjen palvelujen heikko saavutettavuus (resurssit, palveluverkoston suppeus ja asiointiaikojen riittämättömyys). Tästä näkökulmasta HE 114/2022 lakimuutosten mahdollistama laajempi suurlähetystöjen yhteistyö ulkoisten palvelutarjoajien kanssa hakemusten

vastaanotossa ja mahdollisuus etähaastatteluihin ovat ensimmäisiä tarpeellisia askelia kohden parempaa palvelujen saavutettavuutta. Myös vahva ohjaus lakitekstissä sähköiseen lupahakemukseen vie lupaprosessia askeleen lähemmäksi digitaalisia palveluja.

Palta muistuttaa, että työhön johtavan maahanmuuton viranomaispalveluja tulee kehittää osaoptimoinnin rinnalla myös kokonaisuutena. Esimerkiksi Sanna Marinin hallituksen tavoitteleva työntekijöiden oleskelulupien käsittelyaikojen lyhentäminen keskimäärin yhteen kuukauteen, on varsin suppea näkökulma prosessin kestosta. Tavoite ei kata esimerkiksi jonotusaikoja lähetystöjen tunnistautumispalveluun tai maahan asettautumisen välttämättömiä viranomaispalveluja Suomessa (DVV, Verohallinto jne.). Todelliseen palvelujen nopeuttamiseen on mahdollista päästä vain kehittämällä koko maahantulon ja asettautumisen prosessia. Tämä edellyttää sektoreiden yli menevän maahanmuuttoprosessin tunnistamista, muutostöiden poikkihallinnollista johtamista sekä sähköisen tunnistautumisen pikaista käyttöönottoa kaikissa prosessin palveluissa.

Palta katsoo, että lähtökohtaisesti oleskelulupien osapäätökset (ns. saatavuusharkinta) istuvat huonosti nykyiseen työvoimatarpeeseen, hidastavat ratkaisuja osaajapulaan sekä työllistävät hallintoa. Saatavuusharkinnasta tulisikin kokonaan luopua. HE 114/2022 esityksessä ehdotetut kevennykset (mm. TE-toimistojen sitovista ennakkopäätöksistä ja valtakunnallisista linjauksista luopuminen) ja muut ehdotetut hallinnollista työtä karsivat elementit (mm. pakotettu päätöksenteko tilanteessa, jossa luvan tiedetään olevan etukäteen kielteinen) nykyiseen järjestelmään ovat tervetulleita. On tärkeää, että TE-toimistojen sitovista ennakkopäätöksistä luopumisen rinnalle tarjotaan tehokas työnantajia palveleva informointikäytäntö siitä, mihin ammattitehtäviin on alueella myönnetty ja evätty lupia.

Lupatyyppeiden käsittelyn yhdenmukaistaminen ja roolien kirkastaminen selkiyttävät oleskelulupaprosessia

Palta pitää hyvänä, että ehdotuksessa mahdollistetaan lupaviranomaisten edellytykset hyödyntää muiden viranomaisten rekistereistä saatavissa olevaa tietoa ja siten minimoidaan päällekkäisten tietojen keräys esim. työnantajalta. Samalla selkiytetään eri viranomaisten vastuuta ja tehtäviä. Lakimuutokset sisältävät myös tervetulleita muutoksia eri lupatyyppeiden hakemuskäsittelyn yhdenmukaistamiseksi. Valitettavasti

lakimuutoksessa ei oteta kantaa siihen, miten työnantajaa mahdollisesta työntekijäoikeuden päättymisestä tiedotetaan. Toivottavaa olisi, että työnantaja saisi tiedon automaattisesti suoraan viranomaiselta, jos tätä tietoa ei ole varmennettavissa oleskelulupakortista.

Erityisasiantuntijan oleskeluluvan rajana olevaan vähimmäiskuukausiansion nostoon Palta suhtautuu kriittisesti. Muutos todennäköisesti tulee lisäämään TE-toimistojen osapäätösten tekemiseen liittyvää työtä, koska osa nykyisistä erityisasiantuntijoiden statuksella oleskelulupaa hakevista siirtyy työntekijän oleskeluluvan piiriin. Muutoksen ei voi siten katsoa nopeuttavan osaavan työvoiman oleskelulupaprosessia vaan pikemminkin hidastavan ja vaikeuttavan sitä.

Sertifioidut työnantajat kaivattu ratkaisu, mutta kriteerit ovat liian tiukat

Palta pitää erittäin tärkeänä sertifioitujen työnantajien käyttöönottoa. Sertifioitujen työnantajien käytännön mahdollistuminen laajalle joukolle luotettuja työnantajia parhaimmillaan vähentää oleskelulupien hallinnollista työtä ja nopeuttaa aidosti osaajien maahanpääsyä. On hyvä lähtökohta, että sertifioinnin kriteereistä säädettäisiin VN:n asetuksella, jota myös tarkistettaisiin järjestelmästä kertyneiden käyttökokemusten myötä.

Palta pitää VN:n asetusluonnoksen sertifioituille työnantajille asetettuja kriteerejä tavoiteltavan hyödyn näkökulmasta liian tiukkoina. Palta pyytää kiinnittämään asetusluonnoksen kriteereissä huomiota seuraaviin epäjohtonmukaisuuksiin. 2 § 1a –kohdan osalta vaatimus oman pääoman positiivisuudesta on epäselvä ja asetuksen perustelumuiotissa tulisi määrittää oma pääoman tarkasteluhetki (virallinen tilinpäätös tai joku muu määrittelytapa). Lähtökohtaisesti tarkasteluhetkenä tulisi olla tilinpäätöshetki, koska on täysin normaalia, että työnantajan omapääoma voi olla kesken tilikauden hetken negatiivinen yllättävien menojen johdosta, mutta silti esimerkiksi työnantajavelvoitteet ja verot pystytään hoitamaan.

Huomiona Palta esittää, että 2§ 1b kohdan vaatimus tuloksen positiivisuudesta ei itsessään osoita yrityksen kykyä huolehtia työnantajavelvoitteista. Esimerkiksi tytäryhtiön tulos voi olla negatiivinen verosuunnittelun vuoksi ja start-up yrityksillä ensisijainen tavoite voi olla kasvu positiivisen tuloksen sijaan.

Erityisesti kohta 2§ 1d, jossa kriteeriksi asetetaan kymmenen oleskelulupaa, on liian kova ja tulee rajaaman ison joukon kasvuyrityksiä ja aloittavia yrityksiä pois sertifiointin piiristä. Kriteeri tulisi tiputtaa puoleen (viisi työperusteista oleskelulupaa), joka laajentaisi huomattavasti sertifiointin käyttöönottavia työnantajia.

Toteutuneet lakihankkeet vietävä käytäntöön jo tällä hallituskaudella

Palta kannatta ja kiirehtii kaikkia nyt käynnissä olevia uudistushankkeita, joissa työhön johtavaa maahanmuuttoa kehitetään, sujuvoitetaan ja nopeutetaan. Palta painottaa, että ulkomaalaislain ja siihen liitännäiset lakihankkeet tulee viedä loppuun sekä niille asetetut tavoitteet saavuttaa ennen tämän hallituskauden loppua.

Työpaikat ja kasvu syntyvät palvelualoille. Viime vuosien hyvä työllisyyskehitys Suomessa on ollut pitkälle palvelualojen kasvun ansiota (esim. 2000-luvulla yli 330 000 uutta työpaikkaa on syntynyt yksityisille palvelualoille). Paltan tutkimusten ja selvitysten valossa tämä kehitys uhkaa tyrehtyä, koska pula (osaavasta) työvoimasta on merkittävin kasvun este. Viimeisimmän jäsenkyselyn mukaan osaajapulan ratkaisut (ml. työhön johtavan maahanmuuton vauhdittaminen) ovat Paltan jäsenten mielestä tärkein seuraavan hallituskauden asia.